

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ВІСНИК

Дніпропетровського університету

Науковий журнал

2017

№ 5

РЕДАКЦІЙНА РАДА

чл.-кор. НАН України, д-р фіз.-мат. наук, проф. **М. В. Поляков** (*голова редакційної ради*); ст. наук. співроб., проф. В. І. Карплюк (заст. голови); д-р фіз.-мат. наук, проф. О. О. Кочубей; д-р хім. наук, проф. В. Ф. Варгалюк; чл.-кор. НАПН України, д-р фіз.-мат. наук, проф. О. Г. Гоман; д-р філол. наук, проф. В. Д. Демченко; д-р техн. наук, проф. А. П. Дзюба; д-р пед. наук, проф. Л. І. Зеленська; чл.-кор. НАН України, д-р фіз.-мат. наук, проф. В. П. Моторний; чл.-кор. НАПН України, д-р психол. наук, проф. Е. Л. Носенко; д-р біол. наук, проф. О. Є. Пахомов; д-р іст. наук, проф. С. І. Світленко; акад. Академії наук ВО України, д-р іст. наук, проф. С. В. Савчук; акад. Академії наук ВО України, д-р фіз.-мат. наук, проф. В. В. Скалозуб; д-р філол. наук, проф. Т. С. Пристайко; чл.-кор. НАН України, д-р біол. наук, проф. А. П. Травлєєв; д-р техн. наук, проф. Ю. Д. Шептун; д-р філос. наук, проф. О. С. Токовенко; д-р екон. наук, проф. Н. І. Дучинська; д-р філол. наук, проф. І. С. Попова; Вятр Єжи Йозеф ректор Європейської школи та управління, професор (Польща); д-р фіз.-мат. наук, проф. Ю. Мельников (США)

**Серія: ФІЛОСОФІЯ
СОЦІОЛОГІЯ
ПОЛІТОЛОГІЯ**

Дніпровський
національний
університет
імені Олесь Гончара

**Вісник Дніпропетровського
університету.**

Серія

Філософія

Соціологія

Політологія

Свідоцтво про державну
реєстрацію (перереєстрацію)
друкованого засобу масової
інформації
Серія КВ № 21265 – 11065Р
від 27 лютого 2015 року

ISSN 2312 2714

Фахове видання з **політичних
наук**, затверджено наказом
МОН України
№ 1604 від 22 грудня 2016 р.

Розглянуто та затвердже-
но рішенням Вченої ради
Дніпровського національного
університету імені Олеся
Гончара
(протокол № 08 від 22.12.16)

Періодичність: 6 разів на рік

Редакційна колегія не завжди
поділяє думки авторів і не несе
відповідальність за фактичні по-
милки, яких вони припустилися

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ:
Пр. Гагаріна, 72, к. 716
м. Дніпро
49050
м.т. 066-574-87-17
e-mail: visnukDNU@i.ua

Редактор:

Токовенко О. С. - д-р філос. наук, проф.,
акад. Української академії політичних наук

Відповідальний секретар:

Вершина В. А. - к-т філос. наук., доц.

Редакційна колегія:

Вятр Єжи	д-р хабілітований, проф. (Польща)
Гугнін О. М.	д. філос.н., проф. (Польща)
Рамішвілі В. М.	д.філос.н., проф. (Грузія)
Шин Я.	д-р політології, проф. (США)
Кривошеїн В. В.	д.політ.н., доц.
Третяк О. А.	д.політ.н., доц.
Гнатенко П. І.	д.філос.н., проф.
Городяненко В. Г.	д.і.н., проф.
Іваненко В. В.	д.і.н., проф.
Пронякін В. І.	д.філос.н., проф.
Окорочков В. Б.	д.філос.н., проф.
Наумкіна С. П.	д.пол.н., проф. (м. Одеса)
Хижняк Л. М.	д.соціол.н., проф. (м. Харків)
Горбатенко В. П.	д. пол.н., проф. (м. Київ)
Лисиця Н. М.	д.соціол.н., проф. (м. Харків)
Катаєв С. Л.	д.соціол.н., проф. (м. Київ)
Лобанова А. С.	д.соціол.н., проф. (м. Кривий Ріг)
Сергєєв В. С.	д.політ.н., доц.
Шевцов С. В.	д.філос.н., проф.
Осєстрова О. О.	д.філос.н., проф.
Тулиця О. Л.	д.пол.н., проф.
Павлова Т. С.	д.філос.н., проф.
Аляєв Г. Є.	д.філос.н., проф. (м. Полтава)
Кулик О. В.	д.філос.н., доц.

ПОЛІТОЛОГІЯ

Вісник Дніпропетровського університету. Серія Філософія, Соціологія,
Політологія : збірник наукових праць. – 2017. – № 5 (39). – 120 с.

© Дніпровський національний
університет імені Олеся Гончара, 2017
© Автори статей

**Visnyk of Dnipropetrovsk
university.**
Series
Philosophy
Sociology
Political sciences

Certificate of state registration
(re-registration) of a print media
Series KV № 21265 - 11065R
dated February 27, 2015.

ISSN 2312 2714

Order № 1604 of 22 December
2016 by the Ministry of Education
and Science of Ukraine was
given the status of specialized
publication on **political sciences**.

Published by the decision of
Academic council of the Oles
Honchar Dnipro national
university
(Protocol № 08 dated 22.12.16).

Frequency: 6 times a year

The editorial staff doesn't always
share the opinion of the authors
and is not responsible for the actual
mistakes they make.

EDITORIAL OFFICE
ADDRESS:
Gagarina st., 72, cab. 716
Dnipro
49050
m.t. 066-574-87-17
e-mail: visnukDNU@i.ua

Editor:

Tokovenko O. S. - Dr., Full Prof., academician
of Ukrainian Academy of Political Sciences

Secretary:

Vershina V. A. – PhD in philosophical sciences,
Assoc. Prof.

Editorial Board:

Jerzy Wiatr	Full Prof., Dr. hab. (Poland)
Gugin O. M.	Full Prof., Dr. (Poland)
Ramishvili V. M.	Full Prof., Dr. (Georgia)
Youngtae Shin	Full Prof., Dr. (USA)
Kryvoshein V. V.	Full Prof., Dr.
Tretiak O. A.	Assoc. Prof., Dr.
Gnatenko P. I.	Full Prof., Dr.
Gorodianenko V. G.	Full Prof., Dr.
Ivanenko V. V.	Full Prof., Dr.
Proniakin V. I.	Full Prof., Dr.
Okorokov V. B.	Full Prof., Dr.
Naumkina S. P.	Full Prof., Dr. (Odesa)
Hyzhniak L. M.	Full Prof., Dr. (Kharkiv)
Gorbatenko V. P.	Full Prof., Dr. (Kyiv)
Lycytsia N. M.	Full Prof., Dr. (Kharkiv)
Katayev S. L.	Full Prof., Dr. (Kyiv)
Lobanova A. S.	Full Prof., Dr. (Kryvyi Rih)
Sergeyev V. S.	Assoc. Prof., Dr.
Osetrova O. O.	Full Prof., Dr.
Tupitsa O. L.	Full Prof., Dr.
Pavlova T. S.	Full Prof., Dr.
Alyayev H.	Full Prof., Dr. (Poltava)
Kulyk O. V.	Assoc. Prof., Dr.

POLITICAL SCIENCES

Visnyk of Dnipropetrovsk university. Series Philosophy, Sociology, Political
sciences: Collected Works. – 2017. – № 5 (39). – 120 p.

© Oles Honchar Dnipro National
University, 2017
© Authors

Литвин В. С.,

кандидат політичних наук, доцент,
докторант кафедри політології
Львівського національного університету
імені Івана Франка (Львів, Україна)
E-mail: lytvyn.vitaliy@gmail.com

НАПІВПРЕЗИДЕНТАЛІЗМ У ПОЛЬЩІ Й УКРАЇНІ: КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ, СТАНОВЛЕННЯ, АТРИБУТИ ТА РІЗНОВИДИ

***Анотація.** Концептуалізовано, систематизовано і порівняно атрибути та етапи розвитку напівпрезидентської системи державного правління в Польщі і Україні. Аргументовано, що напівпрезиденталізм має дефініюватись якомога менш суб'єктивно/мінімалістсько, але повинен типологізуватись якомога широко/максималістсько. Умотивовано, що станом на 2017 р. в Польщі й Україні було здебільшого апробовано дуже схожі різновиди напівпрезиденталізму, які детермінувались системами уніфікованої більшості у межах конструкції збалансованого прем'єр-президенталізму.*

***Ключові слова:** напівпрезиденталізм, атрибути/різновиди напівпрезиденталізму.*

Напівпрезидентська система правління (напівпрезиденталізм) – один з найбільш поширених сценаріїв міжінституційних відносин у світі і, зокрема, країнах Європи. Водночас напівпрезиденталізм у політичній науці розглядається диверсифіковано, особливо коли він дотичний до різних емпіричних сценаріїв свого виокремлення й операціоналізації. Наслідком є те, що політологією звично виокремлюється два підходи до дефініювання напівпрезиденталізму. Перший – мінімалістський, який апелює до інституційно-процесуальних положень, закладених у конституціях щодо облаштування структур влади. Другий – максималістський, який звертається як до формальних інституційно-процесуальних положень конституцій, так і до фактичних політично-поведінкових повноважень ключових інститутів влади у трикутнику «президент – уряд – парламент». Відтак максималістські теоретизації напівпрезиденталізму можуть бути політико (поведінково) орієнтованими, тобто можуть ґрунтуватись тільки на фактичних повноваженнях політичних акторів, а можуть бути і конституційно (чи інституційно), і політико (чи поведінково) орієнтованими або базуватись на формальній (конституційній) і фактичній (політичній) природі повноважень політичних акторів і системи правління. Натомість, мінімалістські теоретизації напівпрезиденталізму можуть бути винятково формально (інституційно) орієнтованими, оскільки найперше ґрунтуються на формальній (конституційній) природі повноважень політичних акторів, а їх фактичне або політичне/поведінкове позиціонування оцінюють як уточнювальне.

Яскраво про заявлену проблематику свідчить ситуація довкола дефініювання та теоретизації, вибору та виділення регіональних кейсів напівпрезиденталізму, зокрема в таких країнах, як Польща і Україна. Ці кейси, особливо перший, часто дихотомують та протиставляють або суміщають мінімалістські та максималістські теоретизації напівпрезиденталізму, що зумовлено особливостями теоретичного поля відмінних політологічних шкіл, які в Польщі, однак особливо в Україні тільки недавно почали досліджувати й операціоналізувати концепт напівпрезиденталізму. Як наслідок, вони сьогодні характеризуються суттєвими регіонально-лінгвістичними особливостями верифікації та вибору підходів до визначення напівпрезиденталізму. Приміром, як вказують М. Брунцлік і М. Кубат [5], Польща та Україна на підставі мінімалістського підходу верифікуються в англійській політичній науці як напівпрезидентські системи, але в неанглійській політичній науці (на підставі максималістського підходу) перша часто окреслюється як

парламентська система (зокрема на підставі таких уточнень, як парламентсько-урядова, деформована і дисфункціональна парламентська система, парламентська система з посиленням президентом, рідше – як змішана система чи система, схильна до французької моделі, система, яка усереднена між моделлю П'ятої республіки та парламентсько-урядовою моделлю, частково парламентська, а частково непарламентська система, тяжіюча до парламентсько-президентської моделі система, «гібрид» раціоналізованого парламентаризму і напівпрезиденталізму), а друга узвичасно продовжує тяжіти до означення напівпрезиденталізмом. Зумовлено це тим фактом, що інституційно та процесуально і Польща, і Україна відповідають напівпрезиденталізму, але політично і поведінково (зокрема враховуючи повноваження різних політичних інститутів у трикутнику «президент – уряд – парламент») вони по-різному операціоналізуються як напівпрезидентські. Тому актуальним є завдання теоретико-методологічного обґрунтування кейсів напівпрезиденталізму в Польщі та Україні й емпіричного оцінювання та порівняння їхніх інституційно-процесуальних і політично-поведінкових атрибутів та етапів становлення.

Вирішуючи поставлене завдання, апелюємо до концептуалізації потреби якомога менш суб'єктивного (максимально диспозиційного або інституційно-процесуального) визначення напівпрезиденталізму, але якомога ширшої (а тому й релятивної, зокрема на основі інституційно-процесуальних і політично-поведінкових атрибутів) типологізації напівпрезиденталізму. Це означає, що виділення/дефініювання напівпрезиденталізму має бути мінімалістським, а його типологізація та операціоналізація – максималістськими. Однак це не означає, що напівпрезиденталізм може відрізнятися та типологізуватися лише політично-поведінково, хоча, з іншої сторони, окремі інституційно-процесуальні атрибути є визначальними для напівпрезиденталізму, а окремі – типологізаційними.

Відтак пропонуємо дотримуватись найбільш поширеного у науці мінімалістського визначення напівпрезиденталізму як конституційної моделі міжінституційних та інституційно-процесуальних відносин, для якої властива посада всенародно обраного на фіксований термін президента (зазвичай як глави держави, однак інколи як глави держави і глави виконавчої влади), а також прем'єр-міністра й урядового кабінету, які обов'язково колективно відповідальні перед легіслатурою [9–11]. Методологічно і операціоналізуючи це визначення, виходимо із того, що напівпрезиденталізм може бути типологізований різносторонньо – як інституційно-процесуально, так і політично-поведінково, а також на підставі їхнього синтезу. З однієї сторони, це зрозуміло з огляду на те, що головна особливість напівпрезиденталізму зводиться до способу формування, діяльності і відповідальності уряду й у цілому системи виконавчої влади, адже в аналізованій системі правління важлива (хоча й диференціально різна) роль у формуванні уряду належить одночасно і президенту, і парламенту, а впливають на неї інституційно-процесуальні (регламентовані законодавчо) та політично-поведінкові (зумовлені співвідношенням партійно-політичних сил у парламенті) детермінанти. З іншої сторони, це спричинено тим, що напівпрезиденталізм типово характеризується інституціоналізацією та апробацією міжінституційної моделі так званого «дуалізму виконавчої влади», коли і президент, і прем'єр-міністр/уряд (різні за повноваженнями) водночас чи суміжно (але не обов'язково рівною мірою) наділені виконавчою владою.

Як наслідок, інституційно-процесуально або формально (зокрема враховуючи спосіб колективної відповідальності уряду) напівпрезиденталізм дихотомує на прем'єр-президенталізм/парламент-президенталізм та президент-парламентаризм [18–20]. У першому прем'єр-міністр/кабінет колективно відповідальні лише перед парламентом, а відносини між інститутами в трикутнику «президент – уряд – парламент» транзакційні. У другому ж прем'єр-міністр/кабінет колективно

відповідальні і перед президентом, і перед парламентом, а тому відносини між акторами ієрархічні і транзакційні.

У свою чергу, політично-поведінково або ж фактично (зокрема на підставі врахування впливу складу парламенту та уряду й приналежності президента на поділ повноважень політичних інститутів) напівпрезиденталізм таксономує на системи уніфікованої більшості, розділеної більшості, розділеної меншості [22] й уніфікованої меншості [2]. У системі уніфікованої більшості глава держави є членом або прибічником курсу партії прем'єр-міністра, але, крім цього, президент і прем'єр-міністр, будучи членами єдиної «урядової команди» (й не будучи супротивниками один одного), підтримані ідентичною парламентською більшістю чи більшістю в легіслатурі. У системі розділеної більшості, яка описується категорією «когабітація», глава держави, на відміну від прем'єр-міністра, не наділений підтримкою більшості у легіслатурі, не є членом або прибічником курсу партії прем'єр-міністра та не становить з ним «урядової команди» (а є його супротивником). У системі розділеної меншості ні президент, ні прем'єр-міністр (й взагалі ніхто у цьому ракурсі), будучи супротивниками один одного, не має підтримки більшості у легіслатурі. У системі уніфікованої меншості ні президент, ні прем'єр-міністр не має підтримки парламентської більшості, але президент і прем'єр-міністр – однопартійці, асоційовані із ідентичною політсилою, чи політичні соратники один одного.

Нарешті, синтетично інституційно-процесуально і політично-поведінково або формально-фактично (на підставі врахування особливостей дуалізму виконавчої влади й сили формальних та фактичних повноважень президентів і прем'єр-міністрів) системи правління напівпрезидентського типу поділяють на такі, де є: слабкі/номінальні глави держав і сильні прем'єр-міністри/урядові кабінети (тобто парламентаризований напівпрезиденталізм); сильні глави держав і слабкі/номінальні прем'єр-міністри/урядові кабінети (тобто президентіалізований напівпрезиденталізм); сумірні/збалансовані за виконавчими повноваженнями глави держав і прем'єр-міністри/урядові кабінети (тобто збалансований напівпрезиденталізм) [4; 13].

Подібним чином на підставі врахування формальних і фактичних повноважень президентів й легіслатур щодо провадження законодавства і фактичного партійного складу парламентів напівпрезиденталізм класифікують стадіально або фазово на такі різновиди [15; 21], як: президент-домінуючий (коли президент має унілатеральні повноваження видавати укази з силою законів та право вето і контролює більшість у легіслатурі), прем'єр-домінуючий (коли президент не має істотних повноважень та є символічним лідером, а прем'єр-міністр керує більшістю в легіслатурі), парламент-домінуючий (коли президент не має істотних повноважень, кабінетом є уряд меншості, а опозиція керує законодавчою більшістю проти президента і кабінету), когабітаційний (коли президент має резервні повноваження, глава уряду керує більшістю в легіслатурі і виходить з опозиційної до президента партії) та збалансований (в якому опозиційні президент і парламент мають схожі фактичні політичні/законодавчі повноваження).

Теоретико-методологічно це аргументує, що, накладаючи на мінімалістське визначення напівпрезиденталізму його різносторонні й різнозумовлені типологізації, отримуємо максималістський концепт напівпрезидентської системи правління з «прикметниками». Це означає, що про напівпрезиденталізм в однині можна говорити винятково дефінітивно, але це неприпустимо типологізаційно, бо різні «прикметники» й атрибути напівпрезиденталізму відсилають нас до різних формальних і фактичних різновидів і фаз/сценаріїв цієї системи правління, означуваних в зрізі взаємовідносин між конституційними/законодавчими нормами і політичною/поведінковою практикою.

Емпірично й операціонально це детермінує, що станом на 2017 р. і Польща

(лише фактично в 1990/1992–1997 рр., а конституційно та фактично з 1997 р.), і Україна (фактично в 1991–1995 рр., а конституційно та фактично з 1996 р.) позиціонувались як напівпрезидентські за своїми системами правління (демонструють дані табл. 1–5). Це передусім очевидно дефінітивно, адже і в Польщі, і Україні інкорпоровано посади всенародно обраних на фіксований термін президентів і прем'єр-міністрів й урядових кабінетів, які обов'язково колективно відповідальні перед легіслатурами (табл. 1).

Однак напівпрезиденталізм у Польщі й Україні значно диверсифікований. По-перше, відрізняються причини вибору аналізованої системи правління. Так, у Польщі і Україні на початку 90-х рр. ХХ ст. до них передусім належало намагання досягнути компромісу між прихильниками президенталізму і парламентаризму, зокрема щодо запровадження інституту всенародних виборів президента. Польща детермінувалась ще й важливою роллю раціоналістичного апелювання до моделі міжінституційних відносин як інструменту впорядкування виконавчої влади в умовах нестабільності.

По-друге, значно коливаються і різняться ключові конституційні повноваження політичних інститутів у трикутнику «президент – уряд – парламент», а передусім повноваження всенародно виборних президентів, які хоч і дозволяють трактувати Польщу й Україну як напівпрезидентські системи, але доволі суттєво диференціюють їх між собою інституційно-процесуально і політично-поведінково (див. табл. 2).

По-третє, різняться еволюція і крос-типологізаційна логіка напівпрезиденталізму в Польщі й Україні (див. табл. 3 та 4). Річ у тому, що: а) в Польщі, на відміну від України періоду 1995–1996 рр. (коли апробовано президенталізм), не було досвіду іншої системи правління, крім напівпрезиденталізму; б) у Польщі був притаманний винятково прем'єр-президенталізм, а в Україні і прем'єр-президенталізм (у 2006–2010 рр. та з 2014 р.), і президент-парламентаризм (у 1996–2006 та 2010–2014 рр.); в) у Польщі напівпрезиденталізм фактично (чи політично-поведінково) традиційно виявляється у всіх гіпотетично можливих варіаціях, а формально-фактично узвичаєно – як збалансований напівпрезиденталізм, в Україні ж – фактично переважно як система уніфікованої більшості і система розділеної більшості, а формально-фактично – здебільшого як президенціалізований чи збалансований напівпрезиденталізм.

Таблиця 1.
Мінімалістські дефінітивні атрибути напівпрезиденталізму і їхні дескриптори в Польщі й Україні (станом на 2017 р.) [1; с.14]¹

Країна (роки введення напівпрезиденталізму)	Всенародне обрання президента на фіксований термін	Фіксований термін президентських повноважень, р.	Максимальна кількість термінів президентських повноважень	Колективна відповідальність прем'єр-міністра уряду перед легіслатурою	Парламентський вотум недовіри прем'єр-міністра/міністра уряду	Суб'єкти обрання прем'єр-міністра уряду	Дуалізація виконавчої влади між президентом та прем'єр-міністром і урядом	Статус президента як глави держави	Статус прем'єр-міністра як глави уряду
Польща (1990/1992 рр.)	Так (29)	5 (29.4)	Не > 2 загалом (29.4)	Так + індивідуальна відповідальність (66, 67.1)	Так (64)	Президент (і парламент) (57)	Так (28, 53)	Так	Так
Польща (1997 р.)	Так (127.1)	5 (127.2)	Не > 2 загалом (127.2)	Так + індивідуальна відповідальність (157)	Так (158)	Президент (і парламент) (154)	Так (126.1, 148.1)	Так	Так
Україна (1996/2006/2010/2014 рр.)	Так (103)	5 (103)	Не > 2 підряд + ∞ циклів (3 паузами) (103)	Так (не визначено)	Так (115)	Президент (і парламент) (114)	Так (102, 114)	Так	Так

¹ У дужках вказано статті конституцій, які регламентують виокремлені атрибути та дескриптори напівпрезиденталізму в Польщі та Україні. Не здійснено звернення до спеціальних законів.

Таблиця 2.

Перелік ключових конституційних (інституційно-процесуальних) повноважень всенародно виборних президентів та їхні дескриптори у напівпрезидентських Польщі й Україні (станом на 2017 р.) [14]¹

Країна (роки)	Вимога офіційного номінування/ ініціювання/ підтвердження президентом глави уряду	Можливість офіційного номінування/ затвердження президентом складу уряду	Можливість президента відправити у відставку окремих членів уряду	Можливість президента самостійно відправити у відставку весь склад уряду	Можливість президента достроково розпустити парламент і призначити його вибори	Можливість президента самостійно скликати позачергові сесії парламенту	Надленість президента правом законодавчої ініціативи	Спосіб подолання легіслатурою вето президента	Можливість президента видавати укази з силою закону	Можливість президента самостійно ініціювати проведення референдуму
Польща (1990/1992)	Так (57)	Ні/ні (64, 66)	Так/ні (57)	Ні (66, 67)	Ні	Не визначено	Ні (15)	2/3 (18.3)	Так (45)	Так (19)
Польща (1997)	Так (154)	Ні/так (158.1)	Так/ні (154.1)	Ні (156.2, 159)	Ні	Не визначено	Так (118.1, 118.2)	3/5 (122.5, 121.3)	Ні	Так (125.2)
Україна (1996)	Так (114)	Ні/ні (115)	Ні/так (114)	Ні (87, 115)	Так	Так (83)	Так (93)	2/3 (94)	Так (15.4)	Так (72)
Україна (2006)	Так (114)	Ні/ні (115)	Ні/ні (114)	Ні (87, 115)	Ні	Так (83)	Так (93)	2/3 (94)	Ні	Так (72)
Україна (2010)	Так (114)	Ні/ні (115)	Ні/ні (114)	Ні (87, 115)	Так	Так (83)	Так (93)	2/3 (94)	Ні	Так (72)
Україна (2014)	Так (114)	Ні/ні (115)	Ні/ні (114)	Ні (87, 115)	Ні	Так (83)	Так (93)	2/3 (94)	Ні	Так (72)

¹ У дужках вказано статті конституцій, які регламентують виокремлені повноваження всенародно вибраних президентів у напівпрезидентських системах Польщі та України.

Таблиця 3

Інституційно-процесуальна і політично-поведінкова еволюція та типологізація напівпрезиденталізму в Польщі (1990–2017 рр.) [7]

Період	Система правління	Формальний тип	Фактичний тип	Формально-фактичний тип	Фаза/сценарій	Президенти	Прем'єр-міністри	Конфлікт дуалізму влади
Грудень 1990 – Жовтень 1992	Напів-президенталізм	Прем'єр-президенталізм	Уніфікована більшість	Збалансований напів-президенталізм	Президент-домінуючий напівпрезиденталізм	Л. Валенса (1990–1995)	Т. Мазовецький	Незначний
			Розділена меншість		Парламент-домінуючий напівпрезиденталізм		Я. Білецький	Проміжний
			Розділена меншість	Парламент-домінуючий напівпрезиденталізм	Я. Ольшевський		Проміжний	
Жовтень 1992 – квітень 1997	Напів-президенталізм	Прем'єр-президенталізм	Розділена більшість	Збалансований напів-президенталізм	Когабітаційний напів-президенталізм	Л. Валенса (1990–1995)	В. Павляк 1	Значний
			Уніфікована більшість		Президент-домінуючий напівпрезиденталізм		Х. Сухоцька 1	Значний
			Розділена більшість		Президент-домінуючий напівпрезиденталізм		Х. Сухоцька 2	Значний
			Уніфікована більшість		Президент-домінуючий напівпрезиденталізм		В. Павляк 2	Значний
Квітень 1997 – і досі	Напів-президенталізм	Прем'єр-президенталізм	Уніфікована більшість	Збалансований напів-президенталізм	Президент-домінуючий напівпрезиденталізм	А. Квасневський (1995–2000, 2000–2005)	Й. Олекси	Значний
			Розділена більшість		Когабітаційний напів-президенталізм		В. Цімошевич	Незначний
			Розділена меншість		Збалансований напівпрезиденталізм		Є. Бузек 1	Значний
			Уніфікована більшість		Президент-домінуючий напівпрезиденталізм		Є. Бузек 2	Значний
			Уніфікована меншість		Збалансований напівпрезиденталізм		Л. Міллер 1	Незначний
			Уніфікована більшість		Збалансований напівпрезиденталізм		Л. Міллер 2	Незначний
			Уніфікована меншість		Президент-домінуючий напівпрезиденталізм		М. Белка	Незначний
Уніфікована більшість	Збалансований напівпрезиденталізм	К. Марцинкевич 1	Незначний					
		К. Марцинкевич 2	Незначний					
Уніфікована більшість	Президент-домінуючий напівпрезиденталізм	Я. Качинський	Незначний					

Квітень 1997 – і досі	Напів-президенталізм	Прем'єр-президенталізм	Розділена більшість	Збалансований напів-президенталізм	Когабітаційний напів-президенталізм	Л. Качинський (2005–2010)	Д. Туск 1	Значний	
			Уніфікована більшість			Б. Коморовський (2010–2015)		Д. Туск 2	Незначний
						А. Дуда (2015 – чинний)		Є. Копач	Незначний
							Б. Шидло	Незначний	

Таблиця 4

Інституційно-процесуальна і політично-поведінкова еволюція та типологізація напівпрезиденталізму в Україні (1991–2017 рр.)

Період	Система правління	Формальний тип	Фактичний тип		Формально-фактичний тип	Фаза/сценарій	Президенти	Прем'єр-міністри	Конфлікт дуалізму влади
			Формальний тип	Напівпрезиденталізм					
Серпень 1991 – червень 1995	Напів-президенталізм	Президент-парламентаризм	Розділена більшість	Збалансований напів-президенталізм	Парламент-домінуючий напівпрезиденталізм	Л. Кравчук (1991–1994)	В. Фокін Л. Кучма Ю. Звягільський	Незначний Значний Проміжний	
Червень 1995 – червень 1996	Президенталізм	–	–	–	–	Л. Кучма (1994–1999, 1999–2004)	В. Масол Є. Марчук П. Лазаренко 1 П. Лазаренко 2 В. Пуустовоїтєнко	Незначний Проміжний Проміжний Значний Незначний	
Червень 1996 – січень 2006	Напів-президенталізм	Президент-парламентаризм	Уніфікована більшість	Президентиалізований напів-президенталізм	Президент-домінуючий напівпрезиденталізм	В. Ющенко	В. Янукович 1 Ю. Тимошенко 1 Ю. Єхануров	Значний Незначний Незначний	
Січень 2006 – жовтень 2010	Напів-президенталізм	Прем'єр-президенталізм	Уніфікована більшість Розділена більшість	Збалансований напівпрезиденталізм	Когабітаційний напівпрезиденталізм	В. Ющенко (2005–2010)	В. Янукович 1 В. Янукович 2 Ю. Тимошенко 2	Проміжний Значний Значний	

Січень 2006 – жовтень 2010	Напів-президенталізм	Прем'єр-президенталізм	Уніфікована більшість	Збалансований напів-президенталізм	Президент-домінуючий напівпрезиденталізм	В. Янукович (2010–2014)	М. Азаров 1	Незначний
Жовтень 2010 – Лютий 2014	Напів-президенталізм	Президент-парламентаризм	Уніфікована більшість	Президенціалізований напівпрезиденталізм	Президент-домінуючий напівпрезиденталізм	О. Турчинов (в.о.) (2014)	М. Азаров 2 М. Азаров 3	Незначний Незначний
Лютий 2014 – і досі	Напів-президенталізм	Прем'єр-президенталізм	Уніфікована більшість	Збалансований напівпрезиденталізм	Прем'єр-домінуючий напівпрезиденталізм Президент-домінуючий напівпрезиденталізм	П. Порошенко (2014 – чинний)	А. Яценюк 1 А. Яценюк 2 В. Гройсман	Незначний Проміжний Незначний

До цього додаються інституційно-процесуальні і політично-поведінкові атрибути, особливості відмінності формування, функціонування та відповідальності урядів і прем'єр-міністрів, інкорпоровані у парламентські процедури воутумів інвестиції очікуваним/новим урядам та воутумів довіри і недовіри чинним урядам, а також параметри впливу на напівпрезидентські системи правління патернів партійних і виборчих систем у Польщі й Україні. Водночас, у цьому контексті примітно і те, що станом на 2017 р. в Польщі і Україні було здебільшого інституційно-процесуально і менше політично-поведінково апробовано схожі різновиди напівпрезиденталізму, котрі детермінувались системами уніфікованої більшості у межах збалансованого прем'єр-президенталізму. Це вказує, що в межах напівпрезиденталізму було окреслено параметри міжінституційних відносин, які вели вирівнювання і балансування/сумірності повноважень президентів та прем'єр-міністрів/урядових кабінетів.

Характерно і те, що прем'єр-президентська природа польського та українського напівпрезиденталізму (див. табл. 5), принаймні станом на 2017 р., давала всі підстави аргументувати, що прем'єр-президенталізм сприяв міжінституційному балансу та компромісу президента й парламенту з приводу формування, функціонування й відповідальності уряду, а також загальному урядуванню/політичній системі і політичному процесу, алже глава держави традиційно (більшою мірою – в Польщі, меншою – в Україні) не мав унілатеральної влади ні над урядом, ні над легіслатурою, тому його вплив на систему державного правління гіпотетично міг ускладнюватись у випадку опозиційності до більшості в парламенті [12; 17]. У цьому контексті детермінантним чинником міжінституційних відносин в прем'єр-президенталізмі було визначення взаємовідносин між президентом та легіслатурою на підставі перевірки/врахування того, чи контролює глава держави парламентську більшість/більшість у парламенті і якою є її структура. Додаткове значення в цьому зрізі мало врахування традицій і особливостей урядування, міжінституційних відносин і конституційної культури, патернів партійних та виборчих систем, а також неконституційних чинників, зокрема особистих характеристик президента, прем'єр-міністра, голови парламенту, атрибутів конкретно-історичного контексту, специфіки політичних традицій як на рівні окремих політичних акторів, так і суспільства, в кожній прем'єр-президентській державі.

Таблиця 5

Атрибути та параметри прем'єр-президентського напівпрезиденталізму в Польщі й Україні (станом на 2017 р.) [14]

Країна (роки)	Можливість президента самостійно відправити уряд у відставку	Можливість парламенту відправити уряд у відставку (вотуму недовіри уряду)	Вимога офіційного номінування президента глави уряду	Можливість офіційного номінування президентом складу уряду	Вимога участі парламенту в наданні вотуму інвеститурі главі уряду (складу уряду)	Можливість офіційного підтвердження президентом складу уряду	Вимога офіційного підтвердження президентом відставки глави уряду	Можливість президента відправити у відставку окремих (будь-яких) членів уряду	Можливість президента достроково розпустити парламент і призначити його вибори	Можливість президента видавати укази з силою закону	Можливість президента самостійно ініціювати проведення референдуму
Польща (1990–1997)	Ні	Так	Так	Так	Так	Ні	Ні	Так	Так	Так	Так
Польща (з 1997)	Ні	Так	Так	Так	Так	Ні	Так	Ні	Так	Ні	Так
Україна (2006–2010)	Ні	Так	Так	Ні	Так	Ні	Ні	Ні	Так	Ні	Так
Україна (з 2014)	Ні	Так	Так	Ні	Так	Ні	Ні	Ні	Так	Ні	Так

Специфічно і типологізаційно примітно, що для апробованих у Польщі та Україні станом на 2017 р. систем збалансованого напівпрезиденталізму теоретично було не властиве вирішальне домінування повноважень президента чи прем'єр-міністра/уряду, зокрема щодо здійснення виконавчої влади. Натомість, для систем такого типу було властиве зміщення домінування президентів і прем'єр-міністрів до більшій персоналізації систем правління повноваженнями глав держав чи глав урядів і відтак ускладнення дуалізму виконавчої влади. Теоретико-методологічно, як зазначають деякі вчені [3; 16, с. 286], така логіка може генерувати різні сценарії «блокованого» конституційного та міжінституційного конфліктів, особливо коли виборці не забезпечують парламентської більшості жодному з центрів/акторів виконавчої влади (що на момент аналізу не було властиво ані Польщі, ані України).

Водночас, ні президент, ні прем'єр-міністр у такому варіанті напівпрезиденталізму не є символічними національними лідерами, адже їм довірені значні повноваження впливати на ухвалення та реалізацію політичних і владно-виконавчих рішень. Але парадокс у тому, що це призводить чи принаймні може призводити до наростання конфліктів між президентом та прем'єр-міністром у системі дуалізму виконавчої влади, оскільки їхні конституційно-правові повноваження виявляються сумірними чи майже сумірними, однак фактично з більшості питань превалює прем'єр-міністр.

Крім того, збалансовані моделі напівпрезиденталізму в Польщі й Україні, будучи станом на 2017 р. системами уніфікованої більшості, додатково детермінувались тим, як на них впливали позиції президентів та прем'єр-міністрів у структурі партійної ієрархії. Відомо, що коли лідер партії стає главою держави, то він домінує у системі виконавчої влади. Якщо ж глава держави не є лідером партії, а її очолює глава уряду, формат їхніх взаємовідносин залежить від внутрішньопартійних параметрів політики. Але часто буває і так, що у збалансованій конструкції напівпрезиденталізму домінує не глава держави, а глава урядового кабінету (зокрема у Польщі часів президентства Б. Коморовського і прем'єрства Д. Туска чи Україні часів тимчасового президентства О. Турчинова і прем'єрства А. Яценюка). Схожим чином протиставлення всенародно виборного президента парламентській більшості, лідером якої є прем'єр-міністр, чи суміщення лідерського потенціалу президента і прем'єр-міністра в ситуації, коли глава держави є дисциплінованим членом більшості у легіслатурі, не означає, що глава держави слабший глави уряду та не може діяти проти його волі [8]. Суплементарно, повноваження президентів можуть бути слабшими, ніж повноваження прем'єр-міністрів навіть у тому випадку, коли перший опирається на свою (свої партії) парламентську більшість, яка гарантує підтримку прем'єру і кабінету від тієї ж партії.

Нарешті, вагомим фактором структуризації міжінституційних відносин у межах збалансованого напівпрезиденталізму є врахування можливості, за якої ні президент, ні прем'єр-міністр не є главою партії парламентської більшості (як у Польщі часів президентства А. Дуди та прем'єрства Б. Шидло, які були представниками «Права і справедливості»), а натомість політичне лідерство у системі державного правління інформалізується «ззовні» – першою особою у партійній ієрархії, навіть попри те, що вона не обов'язково має бути наділена офіційною посадою (як Я. Качинський у ролі лідера «Права і справедливості»). Теоретико-методологічно ситуацію диверсифікує і той факт, що не всі президенти і не всі прем'єр-міністри афілійовані чи споріднені з певними політичними/парламентськими партіями.

Сумарно, все це аргументує, що «контури» сили повноважень президентів та інших політичних інститутів в умовах збалансованого напівпрезиденталізму перебувають на «перетині» формальних і неформальних міжінституційних відносин політичних акторів, які зумовлені атрибутами міжпартійної, внутрішньопартійної та непартійної конкуренції у межах легіслатур, що, як вказано вище, накладаються на формальні повноваження політичних акторів та історичні традиції владарювання кожного з них. Або іншими словами, політичні повноваження глав держав та інших політичних акторів в умовах напівпрезиденталізму детермінуються формально-конституційно, інституційно-процесуально, політично-поведінково, партіологічно, електорально, особистісно тощо і не можуть бути окреслені як статично-усталені та винятково нормативно детерміновані [6]. Такий висновок особливо релевантний у випадку, коли конституційні повноваження президента та інших політичних інститутів у напівпрезиденталізмі є максимально збалансованими/врівноваженими і навіть дуалізованими/спареними чи коли повноваження політичних інститутів/акторів дуже слабо конституційно і законодавчо роз'яснені/регламентовані.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ:

1. Литвин В. Напівпрезидентські системи в країнах Центральної Європи : детермінанти дефініювання // *Transformacje ustrojowe w Europie Srodkowej i Wschodniej / Praca zbiorowa pod red. Zbigniewa Bialoblockiego i Anatoliya Romanyuka.* – Kutno, 2012. – С. 207–225.
2. Литвин В. Система уніфікованої меншості як варіативний різновид напівпрезиденталізму : перевірка доцільності виокремлення та концептуалізації // *Тези звітної наукової конференції філософського факультету / Відп. за випуск Л. Рижак, О. Квас.* – Дрогобич : ТЗОВ «Трек-ЛТД», 2017. – С. 117–122.

3. Литвин В. Теорія та практика когабітації в напівпрезидентських системах Європи // *Освіта регіону : політологія, психологія, комунікації*, 2011, № 4, С. 140–149.
4. Amorim Neto O., Strom K. Breaking the Parliamentary Chain of Delegation : Presidents and Non-partisan Cabinet Members in European Democracies // *British Journal of Political Science*, 2006, Vol. 36, №. 4, P. 619–643.
5. Brunclik M., Kubát M. Contradictory Approaches : Discussing Semi-Presidentialism in Central Europe // *Analele Universității din București. Seria Științe Politice*, 2016, Vol. 18, №. 1, P. 67–79.
6. Cheibub J. Making Presidential and Semi-presidential Constitutions Work // *Texas Law Review*, 2009, Vol. 87, №. 7, P. 1375–1407.
7. Döring H. Parliaments and governments database (ParlGov) : Information on parties, elections and cabinets in modern democracies : Experimental version, URL : <http://www.parl.gov.org/> (Accessed 12.12.17)
8. Elgie R. Duverger, semi-presidentialism and the supposed French archetype // *West European Politics*, 2009, Vol. 32, №. 2, P. 248–267.
9. Elgie R. Semi-presidentialism : An increasingly common constitutional choice / Robert Elgie // Elgie R., Moestrup S., Shan W.-Y. *Semi-Presidentialism and Democracy*. – Springer, 2011. – P. 1–20.
10. Elgie R. Semi-Presidentialism : Concepts, Consequences and Contesting Explanations // *Political Studies Review*, 2004, Vol. 2, №. 3, P. 314–330.
11. Elgie R. The Politics of Semi-Presidentialism // Elgie R. *Semi-Presidentialism in Europe*. – Oxford : Oxford University Press, 1999. – P. 1–21.
12. Elgie R. Variation Within Semi-Presidentialism // Elgie R. *Semi-Presidentialism : Sub-Types and Democratic Performance*. – Oxford University Press, 2011. – P. 19–42.
13. Elgie R. What is Semi-presidentialism and Where is it Found // Elgie R., Moestrup S. *Semi-presidentialism Outside Europe : A Comparative Study*. – Routledge, 2007. – P. 1–13.
14. Elkins Z., Ginsburg T., Melton J. *The Endurance of National Constitutions*. – Cambridge University Press, 2009. – 260 p.
15. Jung-Hsiang T. Sub-types of Semi-presidentialism and Political Deadlock // *French Politics*, 2008, Vol. 6, №. 1, P. 63–84.
16. Linz J., Stepan A. *Problems of Democratic Transition and Consolidation : Southern Europe, South America and Post-Communist*. – Johns Hopkins University Press, 1996. – 479 p.
17. Schleiter P. *Mixed Constitutions and Political Instability : Russia 1991–1993 // Democratization*, 2003, Vol. 10, №. 1, P. 1–26.
18. Shugart M. *Comparative Executive-Legislative Relations // Rhodes R., Binder S., Rockman B. The Oxford Handbook of Political Institutions*. – Oxford University Press, 2006. – P. 344–365.
19. Shugart M. *Semi-Presidential Systems : Dual Executive and Mixed Authority Patterns // French Politics*, 2005, Vol. 3, №. 3, P. 323–351.
20. Shugart M., Carey J. *Presidents and Assemblies : Constitutional Design and Electoral Dynamics*. – Cambridge : Cambridge University Press. – 316 p.
21. Skach C. *Constitutional Origins of Dictatorship and Democracy // Constitutional Political Economy*, 2005, Vol. 16, №. 4, P. 347–368.
22. Skach C. *The Newest Separation of Powers : Semi-Presidentialism // I-Con*, 2007, Vol. 5, №. 1, P. 93–121.

REFERENCES:

1. Lytvyn V. *Napivprezydentski systemy v krainakh Tsentralnoi Yevropy : determinanty definiuvannia [Semi-presidential system in the countries of Central Europe : determinants definition] // Transformacje ustrojowe w Europie Srodkowej i Wschodniej / Praca zbiorowa pod red. Zbigniewa Bialoblockiego i Anatoliya Romanyuka*. – Kutno, 2012. – S. 207–225.
2. Lytvyn V. *Systema unifikovanoi menshosti yak variatyvnyi riznovyi napivprezydentalizmu : perevirka dotsilnosti vyokremлення ta kontseptualizatsii [System unified the minority as variable kind napupunta : checking the appropriateness of the selection and conceptualization] // Tezy zvitnoi naukovoї konferentsii filozofskoho fakultetu / Vidp. za vypusk L. Ryzhak, O. Kvas*. – Drohobych : TzOV «Trek-LTD», 2017. – S. 117–122.
3. Lytvyn V. *Teoriia ta praktyka kohabitatsii v napivprezydentskykh systemakh Yevropy [Theory and practice cohabit in semi-presidential systems in Europe] // Osвіta rehionu : politolohiia, psykholohiia, komunikatsii*, 2011, № 4, S. 140–149.

4. Amorim Neto O., Strom K. Breaking the Parliamentary Chain of Delegation : Presidents and Non-partisan Cabinet Members in European Democracies // British Journal of Political Science, 2006, Vol. 36, No. 4, P. 619–643.
5. Brunclik M., Kubát M. Contradictory Approaches : Discussing Semi-Presidentialism in Central Europe // Analele Universității din București. Seria Științe Politice, 2016, Vol. 18, No. 1, P. 67–79.
6. Cheibub J. Making Presidential and Semi-presidential Constitutions Work // Texas Law Review, 2009, Vol. 87, No. 7, P. 1375–1407.
7. Döring H. Parliaments and governments database (ParlGov) : Information on parties, elections and cabinets in modern democracies : Experimental version, URL : <http://www.parlgov.org/> (Accessed 12.12.17)
8. Elgie R. Duverger, semi-presidentialism and the supposed French archetype // West European Politics, 2009, Vol. 32, No. 2, P. 248–267.
9. Elgie R. Semi-presidentialism : An increasingly common constitutional choice / Robert Elgie // Elgie R., Moestrup S., Shan W.-Y. Semi-Presidentialism and Democracy. – Springer, 2011. – P. 1–20.
10. Elgie R. Semi-Presidentialism : Concepts, Consequences and Contesting Explanations // Political Studies Review, 2004, Vol. 2, No. 3, P. 314–330.
11. Elgie R. The Politics of Semi-Presidentialism // Elgie R. Semi-Presidentialism in Europe. – Oxford : Oxford University Press, 1999. – P. 1–21.
12. Elgie R. Variation Within Semi-Presidentialism // Elgie R. Semi-Presidentialism : Sub-Types and Democratic Performance. – Oxford University Press, 2011. – P. 19–42.
13. Elgie R. What is Semi-presidentialism and Where is it Found // Elgie R., Moestrup S. Semi-presidentialism Outside Europe : A Comparative Study. – Routledge, 2007. – P. 1–13.
14. Elkins Z., Ginsburg T., Melton J. The Endurance of National Constitutions. – Cambridge University Press, 2009. – 260 p.
15. Jung-Hsiang T. Sub-types of Semi-presidentialism and Political Deadlock // French Politics, 2008, Vol. 6, No. 1, P. 63–84.
16. Linz J., Stepan A. Problems of Democratic Transition and Consolidation : Southern Europe, South America and Post-Communist. – Johns Hopkins University Press, 1996. – 479 p.
17. Schleiter P. Mixed Constitutions and Political Instability : Russia 1991–1993 // Democratization, 2003, Vol. 10, No. 1, P. 1–26.
18. Shugart M. Comparative Executive-Legislative Relations // Rhodes R., Binder S., Rockman B. The Oxford Handbook of Political Institutions. – Oxford University Press, 2006. – P. 344–365.
19. Shugart M. Semi-Presidential Systems : Dual Executive and Mixed Authority Patterns // French Politics, 2005, Vol. 3, No. 3, P. 323–351.
20. Shugart M., Carey J. Presidents and Assemblies : Constitutional Design and Electoral Dynamics. – Cambridge : Cambridge University Press. – 316 p.
21. Skach C. Constitutional Origins of Dictatorship and Democracy // Constitutional Political Economy, 2005, Vol. 16, No. 4, P. 347–368.
22. Skach C. The Newest Separation of Powers : Semi-Presidentialism // I-Con, 2007, Vol. 5, No. 1, P. 93–121.

Литвин В. С., кандидат политических наук, доцент, докторант кафедры политологии Львівського національного університету імена Івана Франка (Львов, Україна), E-mail: lytvyn.vitaliy@gmail.com

Полупрезиденталізм в Польщі і Україні: концептуалізація, становлення, атрибути і різновидності.

Анотація. Концептуалізовано, систематизовано і порівняно атрибути і етапи розвитку полупрезидентської системи правління в Польщі і Україні. Аргументовано, що полупрезиденталізм повинен визначатися як можна менше суб'єктивно/мінімалістично, але повинен типологізуватися як можна ширше/максималістично. Мотивовано, що по станом на 2017 р. в Польщі і Україні було по більшій частині апробовано дуже схожі різновидності полупрезиденталізму, які детерміновані системами уніфікованого більшості в межах конструкцій сбалансованого прем'єр-президенталізму.

Ключові слова: полупрезиденталізм, атрибути/різновидності полупрезиденталізму.

Lytvyn V., PhD in political sciences, docent, doctoral candidate, Ivan Franko National University of Lviv (Lviv, Ukraine), E-mail: lytvyn.vitaliy@gmail.com

Semi-presidentialism in Poland and Ukraine: conceptualization, formation, attributes and varieties.

***Abstract.** The research is dedicated to conceptualizing, systematization and comparing the attributes and stages of development of semi-presidential system of government in Poland and Ukraine. It was argued that semi-presidentialism should be defined the least subjectively or minimally (or in an institutional and procedural way), but should be classified the most broadly or maximally (or in an institutional, procedural, political and behavioral way). Based on this, it was found that we need to classify semi-presidential in a versatile way, i.e. institutionally, procedurally, politically, behaviorally and synthetically. Accordingly, it was found that reflection on semi-presidentialism in singular can be only definitive, but it is unacceptable in its classification, because different «adjectives» and attributes of semi-presidentialism refer to different formal and factual types and phase/scenarios of the analyzed system of government. The researcher reasoned that as of 2017 Poland and Ukraine have experienced very similar types of semi-presidentialism, which had been determined with the unified majority systems within constructions of balanced premier-presidentialism. At the same time, it was found that the powers of the various political actors within the conditions of semi-presidentialism are determined with formal, constitutional, institutional, procedural, political, behavioral, party, electoral, personal factors.*

***Keywords:** semi-presidentialism, attributes/types of semi-presidentialism.*

УДК 327 321: 323.3

Прокоп М.,

кандидат політичних наук,
кафедра країн Північної Європи,
факультет права, адміністрації та управління,
Університет Яна Кохановського
(Кельце, Польща), E-mail: marjana.prokop@gmail.com

**ЗМІНА ПОЛІТИЧНИХ ЕЛІТ: ОПЕРАЦІОНАЛІЗАЦІЯ ТА
КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ ПОНЯТТЯ**

***Анотація.** У статті автор піднімає питання теоретико-методологічного аналізу поняття зміни політичної еліти. Автор піднімає питання про те наскільки категорія зміни еліти може бути придатна у вивченні демократичних і недемократичних режимів. Успішно завершивши наукові роздуми автор робить висновок що категорія зміни політичної еліти дає можливість значно ширшого розпізнавання для дослідження демократичних і недемократичних режимів, ніж категорія виборів.*

***Ключові слова:** Зміна еліт, демократія, класифікація.*

Постановка і актуальність проблеми. В сучасних політичних науках поняття зміни еліт розуміють як обмін правлячої еліти, політичної партії або коаліції партії, яко наказ віддати владу в наслідок програних виборів [1, с. 107]. Незважаючи на широке застосування цього поняття дуже важко знайти визначення яке докладно його операціоналізує. Томаш Вецех розуміє його як «зміни в політичній системі управління інститутів влади в державі, наслідком яких є зміна правил управління державою, як реалізацію різних політичного проекту» [2, с. 34]. Бартоломей Міхалак його визначає як зміну влади і обмін тих хто при владі. Заміна політичній партії (або коаліції партії) опозиційною партією. У демократичної системи зміна влади здійснюється через установу виборів [3, с. 12]. **Метою** статті є спроба теоретично аналізу поняття зміни політичної еліти, його концептуалізація і операціоналізація. Автор намагався представити різні підходи операціоналізації зміни політичної еліти і вибрати той який на його думку передає його специфіку.

Аналіз попередніх досліджень. Розглядаючи це питання з точки зору наукової полеміки, потрібно наголосити, що в польській літературі існує чимала кількість

З М І С Т

ПОЛІТОЛОГІЯ

Стряпко А., Стряпко І.	Аналіз електоральної підтримки партії Альтернатива для Німеччини на парламентських виборах 2017 р.	4
Кремена В. І.	Динаміка соціально-політичних настроїв мешканців Дніпра: 2014-2017 рр.	14
Гончаренко О. М.	Оптимізація кризових стратегій в сучасній «гібридній війні»	22
Харитонюк О. Л.	Адміністративне об'єднання громад – як завершальний етап децентралізаційної реформи в Україні	30
Ковальов А. В.	Джеймс Фішкін про методологію публічних консультувань	37
Чорноус А. В.	Взаємозв'язок міфології та ідеології в контексті сучасних політичних процесів	45
Щолокова Г. В.	Процес політичного пізнання: соціокультурна детермінація	50
Волвенко Н. М.	Мультикультуралізм і проблеми міжнародної міграції в контексті соціально-політичних змін	58
Іванова С. І., Микитчук Н.М.	Вплив міжнародних неурядових організацій на формування громадянського суспільства у країнах Центральної Азії	65
Лещенко О. Я.	Концептуальні напрямки трансформації державної системи цивільного захисту в умовах сучасних загроз національній безпеці	72
Литвин В. С.	Напівпрезиденталізм у Польщі й Україні: концептуалізація, становлення, атрибути та різновиди	85
Прокоп М.	Зміна політичних еліт: операціоналізація та концептуалізація поняття	98
Черненко А. О., Микитчук Н. М.	Відносини між Україною та Словаччиною: проблеми та перспективи розвитку	103
Воронова Т.В., Пашенко В.	Авторитарні режими пострадянського простору	109

ISSN 2312 2714

ВІСНИК ДНІПРОПЕТРОВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Серія

ФІЛОСОФІЯ. СОЦІОЛОГІЯ. ПОЛІТОЛОГІЯ

Заснований у 1993 р.

Підсерія: Політологія

Видається українською, російською та англійською мовами

Свідоцтво про державну реєстрацію (перереєстрацію)
друкованого засобу масової інформації
Серія КВ № 21265 – 11065Р від 27 лютого 2015 року

Підписано до друку 14.011.2017. Формат 70x108 1/16. Папір друкарський.
Друк плоский. Гарнітура Times New Romans.
Ум. друк. арк. 15,75. Ум. фарбовідб. 15,75. Обл.-вид. арк. 18,00.
Тираж 300 прим. Вид. № 1771. Зам. №

Видавництво НДУ імені Миколи Гоголя
м. Ніжин, вул. Воздвиженська, 3/4
(04631)7-19-72
e-mail: vidavn_ndu@mail.ru

Свідоцтво про внесення до Державного Реєстру
ДК № 2137 від 29.03.2005 р.

ISSN 2312-2714

9 772312 271003

01705